

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • DECEMBRIE 2018 • NR.11 (153)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Iurie Leancă, viceprim-ministru al Republicii Moldova: „Încercăm să re consolidăm relația, să menținem dansul și chiar să ne armonizăm din nou pașii cu UE”
- 2.** Editorial de Victoria Bucătaru, directoare executivă APE și Natalia Stercul, directoare de programe APE: „Chiar suntem gata să renunțăm?!”
- 3.** Serghei Popovici, directorul Serviciului Tehnologie Informației și Securitate Cibernetică: „Securitatea costă și, dacă nu plătești la timp, într-un final te și costă, înzecit”
- 4.** Privire din exterior: „Uniunea Europeană confirmă reducerea sprijinului financiar din cauza deteriorării statului de drept și a democrației în Republica Moldova”

Importante, pe scurt

„România este pentru Republica Moldova mai mult decât un prieten și un partener. Sunt relații pe care le au oamenii ce trăiesc într-un spațiu comun lingvistic și cultural. Ne-am propus să mărim acest spațiu, care să fie legat și de o infrastructură comună. Astfel, legătura dintre statele noastre va deveni și mai profundă”, a declarat Premierul Pavel Filip în mesajul adresat cu prilejul Zilei Naționale a României, marcată la 1 decembrie. El a mulțumit părții române pentru sprijinul permanent acordat țării noastre, inclusiv pe dimensiunea europeană și a subliniat că relația specială dintre Chișinău și București este confirmată prin zeci de proiecte concrete de infrastructură energetică, rutieră, educațională, de comunicații electronice și de aprovizionare cu apă potabilă etc. La rândul său, ES Daniel Ioniță, Ambasadorul României, a menționat că Republica Moldova este un partener strategic privilegiat și va fi susținută în continuare în aspirațiile sale europene, inclusiv pe durata mandatului european al Bucureștiului.

Președintele Parlamentului, Andrian Candu, a invitat membrii Senatului și pe cei ai Camerei Reprezentanților din SUA să monitorizeze viitoarele alegeri din Republica Moldova pentru a se convinge de corectitudinea procesului electoral și a scrutinului propriu-zis. De asemenea, în timpul întrevederilor pe care le-a avut la Washington, unde a efectuat recent o vizită de lucru, spicherul a solicitat sprijin pentru a face față amenințărilor hibride și pentru a consolida capacitățile instituționale ale statului de a reacționa la riscurile de securitate actuale. În context, Andrian Candu s-a referit la mass-media, sistemul bancar și cel energetic, zona de securitate de pe Nistru, precum și la domeniul politic și implicațiile externe directe și camuflațe, ca fiind zone țintite prioritar în cazul unui război hibrid. Senatorii americani și-au exprimat îngrijorarea față de amenințările cu care se confruntă Republica Moldova și au afirmat că SUA vor continua să susțină țara noastră în aspirația de a fi parte a civilizației occidentale.

Tot despre riscurile de securitate Andrian Candu a discutat la sfârșit de noiembrie la București, cu ambasadorii din România acreditați și pentru Republica Moldova. Au fost abordate principalele subiecte de actualitate internă și regională. În special, spicherul a vorbit despre măsurile întreprinse de autorități pentru asigurarea securității în fața riscurilor hibride. În context, el a anunțat despre intenția de a institui un Centru strategic de coordonare pentru contracararea amenințărilor hibride, un proiect la care se lucrează împreună cu Ucraina și Georgia. Totodată, Andrian Candu a subliniat necesitatea solidarizării în fața provocărilor comune de securitate și a încurajat UE să se implice la nivel bilateral și european în proiecte comune de contracarare a amenințărilor hibride.

Cooperarea țării noastre în cadrul Adunării Parlamentare a OSCE, promovarea măsurilor de întărire a încrederii în procesul de soluționare a conflictului transnistrean, integrarea minorităților naționale, reforma justiției și consolidarea statului de drept, alegerile parlamentare din 2019 au constituit subiectele principale ale discuției ministrului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Tudor Uliianovschi, cu președintele AP a OSCE, George Tsereteli. În cadrul întrevederii, care a avut loc în marja reuniunii Consiliului Ministerial al OSCE de la Milano, ministrul Tudor Uliianovschi a apreciat sprijinul OSCE pentru retragerea trupelor ruse și munițiilor de pe teritoriul țării noastre, invocând, în particular, declarația politică adoptată în cadrul ultimei reuniuni a acestui for parlamentar.

Cel de-al șaselea Forum de dezbateri privind integrarea europeană: unde-am fost și unde (n-)am ajuns?

Sorina Ștefârță

„Pentru un viitor european al Moldovei”, acesta a fost genericul celui de-al șaselea Forum de dezbateri privind integrarea europeană, care s-a ținut la 20 noiembrie la Chișinău. Factori de decizie din Republica Moldova și Uniunea Europeană, politicieni și formatori de

opinie locali și din afară, reprezentanți ai partidelor politice și ai organismelor internaționale, membri ai societății civile și jurnaliști - participarea a fost vastă și diversă, acest eveniment anual reușind să se afirme deja ca o platformă de discuții cuprinzătoare pe marginea progreselor făcute de Republica Moldova în procesul de

integrare europeană. Pentru că este și curios, dar mai ales util să vezi unde ai ajuns - dacă ai ajuns - timp de un an...

Printre subiectele abordate la Forum au fost tradiționalele, dar mereu actualele și chiar imprevizibilele - după cum ne-a arătat, în special, anul care se încheie - relații dintre

► Republica Moldova și Uniunea Europeană; realizarea reformelor din domeniul justiției, combaterea corupției, reglementarea transnistreană, dar și libertatea de expresie și guvernarea democratică. Tocmai pornind de la aceste subiecte, întrebarea-cheie, la care și-au propus să răspundă în acest an gazdele Forumului, a fost pe cât de simplă, pe atât de complexă: „*Cum putem recâștiga încrederea partenerilor europeni și păstra sprijinul clasei politice și al societății în ansamblu pentru obiectivul de integrare europeană?*”.

Totodată, organizatorii - Asociația pentru Politică Externă și „Friedrich Ebert” Stiftung Moldova, în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, au ținut să abordeze noile provocări ale timpului, motiv din care, de această dată, un panel separat a fost dedicat problemei amenințărilor hibride la adresa securității Republicii Moldova și a rezilienței instituțiilor de stat ale țării. Un subiect cu atât mai actual, cu cât evenimentele care s-au întâmplat la mai puțin de o săptămână după Forum în Strâmtoarea Kerci din Marea Azov ne-au arătat că provocările în cauză, în cel mai bun caz, „hibernează”, dar nu dispar.

Ce nu a fost bine sau, la o adică, ar fi putut fi mai bine? Mai mulți participanți au remarcat că actuala ediție a Forumului a beneficiat de o prezență redusă a reprezentanților Puterii de vârf a Republicii Moldova - mai mică decât oricând și mult prea mică pentru ambițiile pro-europene pe care pretinde că le dezvoltă actuala guvernare... Astfel încât, volens-nolens, tot tirul de întrebări și pe alocuri reproșuri i-a revenit vicepremierului pentru integrare europeană, Iurie Leancă. Ce a răspuns el, ce ne-au transmis în discursurile lor invitați precum ES Peter Michalko sau Ion Sturza, și care sunt mesaje de sfârșit de an ale Uniunii Europene pentru Republica Moldova, aflați din ediția nr. 11 a Buletinului.

Încercăm să reconsolidăm relația, să menținem dansul și chiar să ne armonizăm din nou pașii cu UE

Iurie Leancă, viceprim-ministru al Republicii Moldova

Prezența vicepremierului Iurie Leancă la Forumul anual de dezbateri privind integrarea europeană, din 20 noiembrie a.c., a fost una dintre cele mai așteptate din cadrul acestei ediții a evenimentului. Înainte de toate, în virtutea funcției de viceprim-ministru pentru Integrare Europeană, pe care o exercită de aproape un an de zile. Apoi, în calitatea sa de ex-ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene (2009-2013) și de fost Prim-ministru (2013-2014), în al cărui mandat Republica Moldova a obținut abolirea vizelor pentru UE, a semnat Acordul de Asociere și a demarat punerea în aplicare a Zonei de Liber Schimb cu UE. Dar mai ales - fiind și singurul reprezentant de rang înalt al guvernării, participant la Forum - Iurie Leancă a fost așteptat pentru a explica tot ce înseamnă stadiul

actual al relației dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, și cum văd autoritățile viitorul acestei relații destul de deteriorate astăzi. Despre prezent și viitor a discutat vicepremierul Iurie Leancă și câteva săptămâni mai târziu, în cadrul unui turneu efectuat la Cluj, Budapesta și Viena, și care a și servit drept punct de pornire pentru interviul pe care vă invităm să îl citiți mai jos.

■ **Dle Leancă, tocmai ați revenit dintr-un turneu pe care l-ați întreprins în câteva țări din UE. Aceste vizite au avut un scop anume ori ele sunt parte din efortul de a reabilita parteneriatele pentru tangoul care, ca să vă citez, se dansează în doi - și care, în ultimul an, nu se prea dansează în relația cu Uniunea Europeană?**

■ **Avem nevoie de acest tangou cu UE în continuare, mai ales că îmbrățișarea, într-adevăr, a cam slăbit. Iar dacă rămâi singur, fără sprijin, riști să cazi și să te lovești... Tocmai de aceea, încercăm să reconsolidăm relația, să menținem dansul și chiar să ne armonizăm din nou pașii, astfel încât să fie și frumos, și eficient pentru ambele părți. Vizita în cele trei state a fost interesantă din mai multe considerente. De data aceasta, România a însemnat Clujul, unde am mers la invitația lui Vasile Pușcaș, fost negociator-șef pentru aderarea țării vecine la UE. Am constatat, a câta oară - și la Cluj, dar și la Budapesta**

și Viena - că Imperiul austro-ungar și-a lăsat amprenta nu doar în arhitectura acelor locuri, ci și în felul oamenilor de a gândi. Dar cel mai mult m-a impresionat faptul că pentru ei prioritară este apartenența la o comunitate - acea clujeană, bunăoară, ardelenască - și asta prevalează asupra unor divergențe ideologice. Drept urmare, viața politică pare să fie mult mai civilizată și rareori se întâmplă să apară politicieni care să-și construiască strategiile pe atacuri furibunde și scandaloase. Noi aparținem altei lumi, din păcate, și asta ne afectează inclusiv felul de a purta polemici. Rămânem provinciali și după 27 de ani de independență și facem politică la nivel de atacuri. Pe când, dacă pretindem că suntem parte din elite și ne asumăm o anumită responsabilitate, ar trebui să venim și cu niște soluții.

Nimeni nu zice să fim miopi atunci când se întâmplă ceva în România

■ **O spuneți la doar două-trei zile de când ați publicat pe Facebook un atac destul de scandalos și furibund, după mine, la adresa celor doi lideri ai Opoziției de la Chișinău, Maia Sandu și Andrei Năstase. De ce a fost nevoie de această ieșire?**

■ Nu i-aș zice chiar „furibund”. Pur și simplu, aflarea mea la Cluj chiar m-a făcut să mă gândesc asupra situației noastre de azi și a zilei de mâine... Pentru că noi ne consumăm energiile pe hărțuiri mărunte, nu pe dezbateri despre ce vrem de facto să construim aici, care trebuie să fie viitorul Republicii Moldova, cum să facem ca să scurtăm la maximum această perioadă de tranziție echivalentă cu multă suferință pentru moldoveni, cum ne putem găsi nișa

în context regional și continental, social și economic. Noi suntem dezavantajați în raport cu România măcar și pentru faptul că ei sunt în UE și fondurile structurale care vin acolo sunt incomparabil de mari cu ceea ce putem aloca noi. Și atunci, cum ne asigurăm că avem o creștere a PIB-ului care să ne permită să părăsim zona celor mai sărace țări din Europa?! Acestea sunt întrebările ce ar trebui să ne preocupe și pentru care să căutăm răspunsuri! În acest context, vreau să menționez cât de mult m-au impresionat, la Cluj, studenții basarabeni de la Facultatea de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai”, cu care m-am întâlnit - foarte bine integrați, cu o română frumoasă, cu limbi străine, cu o viziune pragmatică și realistă asupra viitorului lor și al Republicii Moldova.

■ **Un viitor pe care puțin probabil că și-l văd acasă...**

■ Este o problemă care macină zeci de țări azi, nu e doar a noastră. Și în România lumea este în căutarea unei vieți mai bune, și la Cluj nu sunt suficiente brațe de muncă. Din Portugalia oamenii pleacă în Germania. Din Germania pleacă în SUA, din SUA în alte părți - trăim într-un sat global și eu încă nu mă pot obișnui cu asta. Cert este că migrația rămâne o provocare mare pentru noi, atât pentru păstrarea identității noastre naționale, cât și pentru dezvoltarea economică și investiții.

■ **Să revenim puțin la România. Dumneavoastră i-ați acuzat pe liderii Opoziției de la Chișinău pentru că, la rândul lor, ei au acuzat Bucureștii de complicitate cu guvernarea din Republica Moldova. Să înțelegem că trebuie să salutăm tot ce se face la București? Ori să recunoaștem, totuși,**

că există și acolo probleme, așa cum există și în Ungaria și Austria, pe care le-ați vizitat, și în alte țări din UE?

■ Nimeni nu zice să fim miopi, atunci când se întâmplă ceva în România. Mai ales că - și sper că nimeni nu va contesta acest lucru - avem nevoie ca România să fie puternică, să aibă instituții funcționale și să se bucure de credibilitate în Occident. Căci, atunci când România se va face auzită la Berlin, Washington și Bruxelles, va fi mai bine și pentru noi. Politicile Occidentului față de regiunea noastră și, în mod special, față de Republica Moldova vor depinde mult de capacitatea României de a-și articula poziția și de a veni cu argumente în favoarea unei sau altei linii de acțiune. În această ordine de idei, bineînțeles că toate animozitățile și toate luptele care se dau în prezent în România afectează într-o anumită măsură capacitatea ei de a-și impune punctul de vedere, de a se face auzită și susținută în Occident, mai ales acum, când va prelua Președinția UE la 1 ianuarie 2019. Dar nu consider nici corect, nici constructiv să faci din situația de la București un element de politică internă la Chișinău. Este, cel puțin, un act de iredesabilitate. Mai întâi, pentru că o poziție enunțată oficial de Ministerul de Externe înseamnă că aceasta reprezintă și poziția Guvernului și a Președinției române. Apoi, pentru că România înțelege mai bine decât orice altă țară din UE care e miza jocului aici și care sunt posibilele pericole. Opoziția vede îngust și, poate, este firesc să fie așa, scopul ei fiind doar să vină la Putere. Dar, ar trebui de evaluat și 1) dacă ai șanse să vii la putere, și 2) ce se întâmplă dacă nu vii tu? Ce înseamnă dacă vin socialiștii?! Dacă noi putem face abstracție de contextul geopolitic, nu cred că România își poate permite acest lux.

Anularea alegerilor pentru Chișinău a perturbat lucrurile pe intern, dar și atitudinea față de noi pe extern

■ **Și totuși, cam de fiecare dată când Opoziția spune, în afară, altceva decât vrea guvernarea, Chișinăul oficial acuză respectiva Opoziție că ar face rău țării... Dumneavoastră tot ați fost cândva în opoziție - oare nu și acesta este rolul ei?**

■ Contează, mereu, contextul. Iar contextul ne arată că, urmare a involuțiilor din anii 2015-2016 din cadrul UE, astăzi susținătorul nostru nr. 1 este România. Este șansa noastră de a deveni un stat funcțional și este partenerul nostru comercial cel mai mare. Tocmai de aceea, trebuie să insistăm ca Bucureștiul să elaboreze pentru Republica Moldova un șir de obiective de integrare, cu resursele necesare alocate. Și poate că nu e neapărat să folosim cuvântul „unire”, ci să creăm premise pentru un spațiu unic, interconectat pe toate segmentele - infrastructură, educație, cultură. Ce contur va avea asta într-un final, vom vedea. Și este important să existe o astfel de abordare și la Chișinău, cel puțin, din partea celor care pretind că sunt români și înțeleg rolul României în regiune. O altfel de abordare este greșită, precum greșit a fost refuzul PLDM și PL de a vota fixarea obiectivului de integrare europeană în Constituție. Când vom mai avea noi șansa unei majorități de două treimi?!

■ **De ce, în acest caz, atâtă lume întreagă la minte, inclusiv unii europeni, a văzut în această inițiativă a PD un act de șantaj?**

■ Din păcate, la noi așa s-a încetățenit: chiar și atunci când coaliția de la guvernare sau PD, care e actorul

principal al acesteia, fac ceva bun, este rău. Apriori. Trăim în stereotipuri. Cât privește europenii... sunt un eurofil înveterat, nu întotdeauna însă ceea ce spune Bruxellesul sau unii dintre exponenții lui este adevăr în ultimă instanță. Altminteri, de ce în cazul Ucrainei fixarea unui asemenea obiectiv în Constituție este bine, iar în cazul nostru - nu? La fel și cu Rezoluția Parlamentului European: în cazul Georgiei faci referire la art. 49 din Tratatul de la Lisabona, iar în cazul nostru vorbești de suspendarea Acordului de Asociere. Iată acesta este șantaj, căci vine în deserviciul cauzei și nu încurajează nici cetățenii, nici elitele.

■ **Sunt realitățile în care vă fierbeți inclusiv în virtutea mandatului pe care îl exercitați de când ați revenit la Guvern pentru a - cum s-a zis atunci - drege busuioacul stricat de alții pe domeniul euro-integrării. Ce ați reușit în acest an?**

■ A fost un an complicat, care poate fi împărțit în două etape distincte: până și după invalidarea rezultatelor alegerilor din Chișinău. Acest moment a perturbat lucrurile pe intern, dar și atitudinea față de noi pe extern. Pentru că până atunci lucrurile evoluau pe un făgaș cât de cât ascendent: aveam un dialog activ cu UE, inclusiv pe segmente tehnice precum aviația, interconectarea energetică, siguranța alimentelor. Eram în pragul debursării primei tranșe a banilor europeni... Invalidarea alegerilor a fost o lovitură puternică și, așa cum anticipam costurile le resimțim și astăzi. De aceea, acum cel mai important obiectiv al nostru este să menținem dialogul cu UE, să ne axăm pe ceea ce putem îmbunătăți până la alegerile din februarie și pe ce ar trebui să se întâmple după. Astfel că s-au schimbat într-o anumită măsură sarcinile.

În „lista lui Hahn” nu se conține nimic nou

■ **Cu ce mesaj, în acest caz, mergeți la întrevederi?**

■ Mesajul este foarte simplu: că acum, când ne este mai greu, avem nevoie de o angajare plenară din partea UE și a Occidentului pentru Republica Moldova. Că nu ne eschivăm de la critici, dar avem nevoie și de semnale pozitive acolo unde într-adevăr se întâmplă ceva bun. Și că, mai presus de toate, știm cât de imperativ este să ducem la capăt această reformă a justiției, care să asigure supremația legii. Iar convingerea mea fermă este că fără angajarea UE ne va fi foarte greu să edificăm o justiție credibilă. Și sper, totodată, că cei care vor crea majoritatea parlamentară după alegeri vor înțelege necesitatea unui dialog mult mai nuanțat în acest sens.

Așadar, în pofida acestei etape mai dificile, discuțiile pe care le am cu factorii de decizie din țările UE mă fac să fiu relativ optimist privind perspectivele relațiilor moldo-comunitare. În comparație cu Ucraina și Georgia, țara noastră este văzută, de mai mulți politicieni europeni, drept având șanse mai mari să devină mai rapid membră a Uniunii Europene. Și asta deoarece circa o jumătate din cetățenii noștri deja sunt și cetățeni europeni, dar și pentru că am înregistrat, totuși, unele progrese în reformele din domeniul economic și financiar-bancar, iar autoritățile depun în continuare eforturi considerabile pentru a-și îndeplini angajamentele față de UE.

■ **De ce, dacă lucrurile se mișcă spre bine, nu se face publică „lista lui Hahn”, pe care Comisarul european a înmânat-o Premierului Pavel Filip? Ce scrie în ea?**

■ „Lista” la care vă referiți trece în revistă, încă o dată, toate problemele noastre structurale, care sunt vechi și mult prea bine cunoscute. Tocmai de aceea, nu am discutat dacă să o facem publică sau ba. În schimb, am analizat-o cu autoritățile responsabile, au fost trimise și primele reacții către UE... Și aceste reacții confirmă că dacă, pe sectoarele economic și social, ne mișcăm mult mai bine, avem aspecte și abordări noi, în ceea ce privește funcționarea unor instituții - în special, a celor din domeniul justiției -, deși cadrul legal s-a îmbunătățit, percepția nu s-a schimbat deocamdată. Însă lucrurile trebuie privite în ansamblu, iar un exemplu în acest sens este ANI, la a cărei consolidare am încercat să contribuim. Dar și aici ne confruntăm cu două probleme: resursele umane - asta dacă vrei să recrutezi de facto, nu de jure 40 de inspectori de integritate care să fie și profesioniști - și salariile prea mici.

■ **În general, cât de multă înțelegere aveți pe interior, în Executiv, pe problemele sensibile în comunicarea cu UE? Bunăoară, controversata „cetățenie contra investiții”, criticată de partenerii europeni și de alte organisme internaționale...**

■ Dacă e să mă refer strict la acest subiect, pot să vă zic un singur lucru: îmi pare rău că am pierdut atâta timp și nu am făcut-o mai devreme, încă în 2014, când am obținut abolirea regimului de vize. Atunci am fi avut un avantaj mult mai mare, căci am fi fost primii din regiune care să ofere o asemenea oportunitate. Este o practică internațională curentă și ar fi fost păcat să nu o preluăm și noi. Și când, recent, un comisar european mi-a reproșat adoptarea acestui program, l-am întrebat de ce el poate exista în circa zece țări europene, iar în Republica Moldova - nu. Ori Uniunea Europeană este un model - și atunci, arătați-ne

prin propria acțiune că nu e bine așa ceva -, ori nu ne criticați pe noi pentru că urmăm un model existent în UE.

■ **Și acele zece țări sunt criticate. Dar cred că este vorba și de ceea ce ziceți mai devreme: lipsa de credibilitate a justiției, ceea ce poate lăsa deschise niște porțițe...**

■ Am abordat de mai multe ori acest subiect cu instituțiile implicate, inclusiv cu Ministerul Economiei și cred că există suficiente filtre pentru ca de legea în cauză să nu abuzeze anumite structuri criminale etc. Nimeni nu glumește cu așa ceva. În rest... am suficientă experiență și capacitate ca să văd într-o manieră critică unde ne aflăm. Niciodată nu am blamat în exclusivitate UE și am spus mereu că nouă ne revine partea leului de responsabilitate. Dar așa fi dorit o altă atitudine, mult mai angajată, din partea UE. Să comunicăm nu doar prin rezoluții, ci pe viu, să putem explica ce am făcut și de ce am făcut. Astăzi, singura noastră șansă este dialogul.

■ **Degeaba pretinzi seriozitate, când ești persona non grata chiar la vecini**

■ **Pe cine mizăm astăzi în UE, în afară de România?**

■ Tradițional, vom continua să mizăm pe Europa Centrală și pe Țările Baltice. Dar evident că nu vom avea șansă de izbândă fără o bună înțelegere cu Germania și cu Franța. Deci, trebuie să revenim la o comunicare mult mai eficientă cu aceste două capitale care, la sigur, sunt interesate de regiune și urmăresc atent ce se întâmplă.

■ **Apropo de regiune, ce prognoze aveți?**

■ Sunt foarte îngrijorat, iar sentimentul persistă atât de la știrile ce ne vin din

Marea Azov sau din Donbass, cât și de la cele privind manevrele militare aproape zilnice care se întâmplă lângă noi, pe Nistru. Trebuie să fim foarte vigilenți, să avem o comunicare strânsă cu ucrainenii și cu Occidentul. Doar politicile coordonate ale Occidentului ar putea constrânge Moscova să nu își dea frâu liber la toate pornirile.

■ **Ce șanse are politica Președintelui Dodon de „echilibru între Est și Vest”?**

■ Despre ce fel de politică de echilibru putem vorbi, când ești o țară mică și ai doi vecini mult mai mari și mai puternici - politici, militar, economic - decât tine, iar șeful statului tău este un fel de persona non grata în aceste două țări?.. Moscova este importantă, nimeni nu neagă acest fapt, dar pentru Republica Moldova mult mai importante sunt România și Ucraina. Degeaba pretinzi seriozitate și abilități de politică externă, când ești persona non grata chiar la vecini... A te vedea cu un lider occidental în virtutea funcției sau în cadrul unui eveniment în format extins e prea puțin. În schimb, vizitele frecvente ale dlui Dodon la Moscova și angajamentele pe care le ia el acolo în cazul în care, Doamne ferește!, preia puterea la Chișinău nu pot să nu îngrijoreze Vestul, care susține integritatea Ucrainei și a noastră. Și nu mă refer doar la posibila schimbare a vectorului de politică internă și externă sau la faptul că ar fi pusă în pericol Zona de Liber Schimb. Victoria lui ar însemna o nouă zonă de risc pentru regiune. Și astăzi trebuie să spun că dl Voronin, oricât de tare nu l-am simpatiza ca personaj și ca simbol, cel puțin nu a semnat Memorandumul Kozak. Mă tem că dl Dodon nici nu ar pune la îndoială necesitatea acestui fapt.

■ **Să sperăm că, totuși, nu e chiar așa. Vă mulțumim pentru interviu.**

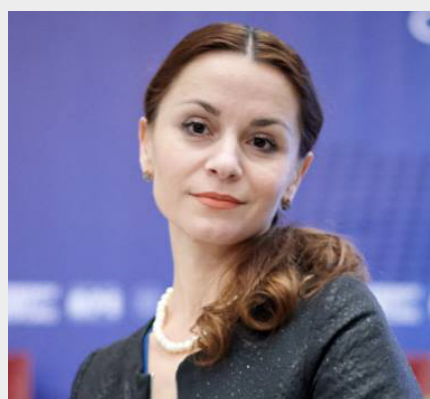
Sorina Ștefârță

Editorial

Chiar suntem gata să renunțăm?!

*Victoria Bucătaru,
directoare
executivă, Asociația
pentru Politică
Externă*

*Natalia Stercul,
directoare
de programe,
Asociația pentru
Politica Externă*

Incertitudinea, alături de dorința de a preveni mai multe derapaje democratice majore evidente, au dominat mesajele diplomaților și ale experților - naționali, dar și internaționali - participanți la cel de-al șaselea Forum de dezbateri privind integrarea europeană, care a avut loc la Chișinău pe finalul lunii noiembrie. Dar înainte de asta au fost cetățenii Republicii Moldova care, în cadrul unor vox-uri stradale ce au însoțit fiecare dintre cele trei paneluri de discuție, au fost întrebați despre felul în care percep ei evoluția relațiilor cu Uniunea Europeană. Oamenii au identificat libera circulație ca fiind un beneficiu incontestabil, dar, în același timp, au subliniat și provocările existente, fiind ferm convinși că fenomenul corupției, lipsa unei justiții independente și a unei coeziuni sociale și politice îndepărtează tot mai mult atât țara, cât și cetățenii săi de acest ideal democratic.

„Tot ce-i val, ca valul trece și sunt convins că și această perioadă va rămâne în trecut”, a ținut să ne spună vicepremierul Iurie Leancă, printre puținii demnitari prezenți la eveniment, care s-a

arătat încrezător într-un viitor prosper al relațiilor țării noastre cu UE. Aceasta, deși profundele crize interne și bilaterale, precum și mențiunile referitoare la posibila suspendare a regimului liberalizat de vize și a Acordului de Asociere (principalul document ce ghidează relațiile Chișinăului cu UE), vorbesc fie despre incoerența guvernării, fie despre înțelegerea cel puțin superficială a gravității situației, fie despre faptul că autoritățile încearcă, într-un soi de disperare tacită, să salveze ultima redută din lupta pentru euro-integrare.

Astfel, dacă, acum patru-cinci ani, Republica Moldova era prezentă pe agenda de la Bruxelles datorită succeselor sale și prestației de care dădea dovadă în procesele de reformă, astăzi Ambasadorul UE la Chișinău, Peter Michalko, vorbește despre vizibilitatea țării noastre în cu totul alt context și din absolut alt considerent... Anularea alegerilor locale din Chișinău a pus într-un con de umbră nu doar clasa politică autohtonă, dar și întregul sistem judiciar al statului.

În plus, acest așa-zis „exercițiu electoral” a ridicat mai multe semne de întrebare și a anticipat posibile provocări și potențiale tentative de fraudare a scrutinului parlamentar preconizat pentru anul viitor. Tocmai prin aceasta se și explică tot mai frecventele declarații, făcute inclusiv de către ES Peter Michalko, potrivit cărora parlamentarele din 2019 vor fi un adevărat test al democrației pentru țara noastră. Să fie aceasta un simplu mesaj de avertizare? Să fie o încercare de a ni se explica, încă o dată, că angajarea pe parcursul european poate fi demonstrată nu neapărat prin modificări ale Constituției, ci prin abținerea de la denaturarea proceselor democratice și prin organizarea unor alegeri libere și corecte? Așa sau altfel, este cert că partenerii europeni au sonorizat principiul-cheie de care vor ține cont în viitoarele luni și au arătat linia roșie peste care nu vor accepta să se treacă. Și anume, că toate forțele politice trebuie să se abțină de la folosirea resursei administrative și să se concentreze pe un proces democratic și deschis, respectând voința poporului și sistemul multipartinic din Republica Moldova.

La rândul său, contrar celor afirmate de către exponenții guvernării, omul de afaceri Ion Sturza, președinte al Asociației pentru Politică Externă, a dispersat iluzia unui scrutin liber și corect. Potrivit lui, partenerii europeni, dar și mulți dintre cetățenii Republicii Moldova greșesc, atunci când speră că parlamentarele din februarie vor fi democratice și corecte. De facto, dl Sturza a vociferat o idee care pătrunde încet, dar tot mai sigur în capetele a tot mai mulți oameni: aceea că viitoarele alegeri deja sunt fraudate - prin sistemul electoral schimbat și prin atitudinea față de Opoziție, prin corupere și traseism politic, și chiar printr-o posibilă invalidare a rezultatelor acestora, dacă ele nu vor plăcea cuiva anume...

Revenirea la un dialog normal cu Uniunea Europeană este, totuși, o prioritate pentru cei ce

înțeleg adevăratele provocări la adresa securității și integrității Republicii Moldova. Să nu uităm că vorbim, totuși, de „revenire” - căci, oricât s-ar dori, să ștergi totul cu buretele și să o iei ușor de la zero nu va fi posibil.

În procesul de restabilire a relațiilor cu UE, de aducere în albia normalității a dialogului moldo-comunitar, ar trebui să se ia în calcul nu doar ceea ce avem de câștigat de acum încolo, dar și ceea ce deja ne pare firesc și la sigur nu am dori să pierdem. Căci, după efortul enorm depus - atât instituțional, cât și la nivel de societate - ca să ne ajustăm la cadrul normativ și valoric al UE, astăzi nici nu ne dăm seama cât de integrați și chiar dependenți de acest spațiu suntem! Așadar...

Suntem oare gata să renunțăm la libera circulație? Dar la asistența financiară și tehnică europeană, atât de necesară pentru realizarea reformelor și modernizarea țării? Am putea oare spune „nu” șanseii la studii de calitate, de care tinerii noștri beneficiază grație programelor *Erasmus*, *Horizon 2020* sau *Marie Curie*? Ne putem permite luxul de a respinge oportunitățile de cooperare internațională la toate nivelurile și în toate domeniile, inclusiv în cel social și al sănătății? Vrem să renunțăm la interconexiunile de infrastructură, la cooperarea transfrontalieră și la schimburile de experiență, generatoare de noi realități? Sau la facilitățile și la parteneriatele oferite de Zona de Liber Schimb? Puțin probabil. Și-atunci...

Poate ar fi cazul să contabilizăm ce pierdem și unde vom ajunge? Iar fiecare dintre noi să se întrebe cât au investit partenerii euro-atlantici în fiecare dintre noi - și ce oferim noi în schimb? Astfel, vom reevalua realitatea și vom privi cu alți ochi la calea spre viitorul pe care ni-l dorim, dar și la viitorul propriu-zis.

Securitatea costă și, dacă nu plătești la timp, într-un final te și costă, înzecit

Serghei Popovici, directorul Serviciului Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică

„Instituții reziliente în Republica Moldova în era amenințărilor hibride” - acesta a fost genericul celui de-al treilea panel al Forumului de dezbateri privind integrarea europeană, organizat recent de Asociația pentru Politică Externă și „Friedrich Ebert” Stiftung Moldova, în parteneriat cu MAEIE. Deși Forumul s-a aflat la cea de-a șasea ediție, a fost pentru prima dată când subiectele (geo)politice au trecut în zona virtuală, acolo unde, astăzi, se dau de facto marile bătălii pentru sferele de influență. Spicherii - experți de la Chișinău, București, Berlin și Washington - au încercat să răspundă la o serie de întrebări principale în acest sens: Sunt instituțiile moldovenesti suficient de reziliente pentru a face față amenințărilor la adresa securității?; Cum influențează noua arhitectură de securitate regională politicile interne de securitate și de apărare?; Care sunt principalele amenințări la adresa securității și situațiile potențiale de risc pentru Republica Moldova?; Este țara pregătită să facă față amenințărilor de tip hibrid și care sunt pașii necesari pentru a gestiona amenințările emergente?; Cum poate Republica Moldova să sporească nivelul de siguranță și securitate umană a cetățenilor săi? Etc.

Câteva dintre aceste aspecte am încercat să le abordăm - de o manieră mai tehnică, ce-i drept

- în dialogul ce urmează, realizat cu Serghei Popovici, directorul Serviciului Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică.

■ Domnule Popovici, la 22 noiembrie 2018, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat cu o majoritate de voturi Strategia securității informaționale pentru anii 2019-2024 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia. De ce era nevoie de o astfel de Strategie, în situația în care există Programul Național pentru Securitate Cibernetică 2016-2020, dar și „Moldova Digitală 2020”?

■ Și Programul menționat, și „Moldova Digitală” sunt niște documente foarte bune atât la nivel de instituții responsabile, cât și în ceea ce ține de misiuni, însă partea lor slabă este lipsa unui mecanism

de finanțare. Fiecare instituție trebuia să aloce bani din bugetul propriu în acest sens și, așa cum noi niciodată nu ne putem lăuda cu fonduri generoase, a trebuit să mizăm preponderent pe ajutorul partenerilor de dezvoltare, ceea ce nu este de ajuns. Drept urmare, în acești ani, ne-am focusat pe instruire și pe activități de conștientizare a nevoii de securitate, și pe consolidarea capacităților instituțiilor. Strategia securității informaționale pentru anii 2019-2024 vine cu o nouă abordare și, în plus, cu un buget dedicat. Căci securitatea este foarte costisitoare. Deși nu o poți palpa, dacă nu investești suficient în ea, la un moment dat ajungi să plătești costuri de zece ori mai mari.

Strategia securității informaționale 2019-2024 vine cu o abordare mult mai realistă și mult mai practică

■ Care este noutatea acestei Strategii, structurată simbolic în șapte capitole?

■ Înainte de toate, documentul în cauză integrează domeniile prioritare cu responsabilitățile de asigurare a securității informaționale și vizează deopotrivă instituții publice și private, audiovizualul, societatea civilă etc. Este un lucru necesar, de vreme ce, în materie de probleme cu

care se confruntă, Republica Moldova merge aproape în același pas cu țările dezvoltate din punct de vedere IT: crește numărul infracțiunilor și contravențiilor informatice, cel al atacurilor cibernetice, iar în același timp se atestă un deficit de resurse umane competente. Prin acțiunile propuse vor fi proiectate intervențiile necesare pentru diminuarea impactului negativ al criminalității, a atacurilor și a incidentelor cibernetice. În plus, ea vine să răspundă unei alte probleme majore constatate - lipsa unui sistem integrat de management al securității cibernetice de tip CERT (Centru de reacție la incidente de securitate cibernetică), care să identifice vulnerabilitățile și riscurile. Așadar, vorbim de o abordare mult mai realistă și mult mai practică.

■ **Cum se încadrează Serviciul pe care îl conduceți în noua Strategie?**

■ Noi ne bucurăm că nu mai suntem singuri. Pentru că, deși, formal, ne aflăm în subordinea Guvernului, în lipsa altui organism cu competențe similare făceam, cum s-ar zice, „tot ce trebuie” - de la asistență oferită instituțiilor publice până la activități de alfabetizare online, inclusiv pentru copii. Țin să menționez, în contextul dat, că o atenție specială în cadrul Strategiei este atrasă componentei de securitate a spațiului media. Astfel, sunt propuse soluții pentru contracararea fenomenului de dezinformare și de informare manipulatorie, care periclitează direct securitatea spațiului informațional al țării. Iar unul din elementele centrale ale Strategiei este crearea Consiliului

coordonator pentru asigurarea securității informaționale - organism colectiv, cu atribuții consultative și operaționale, ce va asigura integrarea sistemică a componentelor spațiului informațional.

■ **Paradigma de percepție a securității se schimbă încet-încet...**

■ **Cât de mult, din punctul dvs. de vedere, am reușit să trecem în mentalul nostru, ca societate, de la securitatea echivalentă cu militari, muniții și lacăte de fier la conceptul virtual al acesteia, care astăzi câștigă tot mai mult teren?**

■ Aș zice că paradigma de percepție se schimbă, chiar dacă nu foarte repede, și asta pentru că în ultimii un an-doi au existat și la noi destul de multe victime ale programelor cibernetice malițioase, deopotrivă în sectorul public și cel privat. Din păcate însă, de multe ori, reacționăm abia după ce ne ardem, abia atunci conștientizăm importanța securității și întreprindem acțiuni la nivel instituțional. Paznicii de la intrare și lacătele nu sunt apriori un lucru rău, apropo, dar aceste „sisteme clasice” trebuie ajustate la noile realități, căci tehnologiile evoluează rapid. Astfel, cele mai sofisticate soluții de securitate pot fi anihilate de un deja simplu telefon mobil, cu care fotografiez informația necesară și o trimit printr-o rețea 3G... Și aici intrăm într-un alt subiect sensibil, care se conturează într-o adevărată dilemă, în special, pentru societățile democratice: privat vs. securitate.

■ **Prin ce se manifestă această dilemă?**

■ Pe de o parte, companiile doresc și trebuie să-și securizeze informația, inclusiv interzicându-le angajaților să utilizeze telefoanele mobile, de exemplu. Pe de altă parte, angajatul vrea și are dreptul să folosească acest telefon. Nu va fi ușor de găsit echilibrul, iar politicile UE care au intrat în vigoare în anul curent încă urmează să vedem cum funcționează în practică. Cert este că nu poți securiza totul 100%. Motiv din care, fiecare instituție trebuie să-și facă propria analiză de risc și să decidă care sunt instrumentele necesare ei pentru o securizare cât mai eficientă. Câte instituții din Republica Moldova fac o astfel de analiză, evaluând cât le-ar costa un eventual atac cibernetic la nivel de imagine, bani sau clienți, în caz că informația pe care o dețin va fi compromisă? Nu știu, dar nu cred că sunt prea multe. Este un fapt cumva de înțeles: deocamdată, Republica Moldova nu a pierdut atât de mult de la astfel de atacuri, din simplul motiv că nu are încă atât de multe date expuse online. Dar lucrurile se schimbă. De aceea, este important ca cerințele minime de securitate să nu fie un document „bun” care, însă, se odihnește pe raft și care este luat de acolo doar când vine un control de audit.

■ **Și, ca să parafrazăm titlul unui spectacol de teatru... cu funcționarul public ce mai operează cu „mail.ru” ce facem?**

■ Iar alături de el, cu sistemele de operare sau antivirus nelicențiate,

care din start te expun riscului... Trebuie să înțelegem că ceea ce obținem gratis azi o să ne coste foarte scump mâine. Din păcate, este un cerc vicios în centrul căruia se află o cronică lipsă de fonduri și sperăm, cel puțin, ca ea să se micșoreze odată cu aprobarea Strategiei securității informaționale. Totodată, același funcționar public trebuie să știe că securitatea este și responsabilitatea lui, așa cum este a cetățeanului, a instituțiilor publice sau a celor private. Nu rezolvi nimic, dacă în minister ai un specialist IT foarte bun ori cumperi softuri de ultimă generație, dar continui să copiezi aplicații nelicențiate și să deschizi emailuri suspecte.

■ **Dvs., din cadrul Serviciului, cum monitorizați și excludeți aceste fenomene?**

■ Igiene online este una dintre condițiile de bază pentru securitate, de aceea, încurajăm și solicităm ca instituțiile să raporteze incidentele cibernetice. Nu pentru că ne-ar interesa ce probleme au - mai persistă pe alocuri convingerea că a comunica înseamnă a-ți asuma un risc de imagine -, ci pentru că doar astfel putem să ajutăm, iar instituții precum MAI sau Procuratura pot veni cu măsuri de prevenire. Tocmai de aceea am salutat crearea, în baza Strategiei, a acestui Consiliu coordonator pentru asigurarea securității informaționale, care va recepționa alertele și va veni cu soluții în caz de ajutor. Vom încerca totodată, împreună, să punem accentul pe prevenire. Mai ales că tendințele evoluează rapid. Foarte multe date s-au mutat pe telefonul mobil - și câți dintre noi avem

antivirus la smartphone? Sau la TV, sau la... frigider, căci mai recent și acestea au identitate IP? Securitatea e mult mai mult decât credem noi pe moment.

■ **Mai bine să fim pregătiți și flexibili, decât naivi și vulnerabili**

■ **În curând intrăm în campania electorală și de această dată mai mult decât oricând, probabil, se va discuta despre securitatea cibernetică, informațională și, de ce nu?, a votului. Mai ales că și la case mult mai mari au fost semnalate probleme în ultimele scrutine, în forma unor algoritme menite, realmente, să schimbe modul de gândire a oamenilor și să le influențeze opțiunea politică. În ce mod veți asigura securitatea cibernetică și informațională a campaniei?**

■ Într-adevăr, securitatea cibernetică nu mai este demult o problemă tehnică, ci e una geopolitică. Însă factorul uman este esențial și aici. Poți să ai la îndemână cele mai avansate soluții de securitate, dar, dacă Hillary Clinton a folosit poșta electronică personală pentru transmiterea de informații... a compromis întreaga campanie. În context strict electoral însă, cea mai importantă misiune îi revine Comisiei Electorale Centrale - și noi le vom oferi tot sprijinul, dacă va fi nevoie.

■ **Mai sunt voci care ne îndeamnă să renunțăm la tehnologii și să revenim la metodele tradiționale de operare cu informația. Credeți că este posibil?**

■ Am auzit și eu asemenea chemări atunci când s-a declanșat scandalul Google, apoi chiar în anul curent, cu „Cambridge Analytica”... Dar este o iluzie - nici măcar Republica Moldova, care este foarte mică și al cărei impact este unul mic în economia globală, nu poate renunța la internet, plăți electronice, carduri. De aceea, este mai bine să fim flexibili - de la oameni la guverne -, mai operativi și mai eficienți în colaborare. Să adaptăm legislația și politicile, să implicăm businessul pentru parteneriate public-private. Să colaborăm și să găsim soluții pentru „asanarea” rețelelor de socializare, căci acolo se produce marea acțiune de dezinformare și manipulare. Revoluțiile și războaiele au trecut pe internet, nu putem face abstracție de asta. Și, decât să fim naivi, mai bine să fim pregătiți.

Tocmai de aceea, în anul curent am organizat două simulări pentru factorii de decizie naționali, pentru a identifica posibilele lacune și pentru a decide cum reacționăm la crize. Și este vital ca nevoia de securitate să fie înțeleasă la nivel de decidenți politici... În acest context, este extrem de benefică inițiativa spicherului Andrian Candu de a crea un Centru strategic de coordonare pentru contracararea amenințărilor hibride pentru Moldova, Ucraina, Georgia. Să ne adunăm, să discutăm, să facem simulări. Să știm cum acționăm în caz de criză și la cine putem apela. De facto, este o inițiativă care ne ajută să nu fim singuri.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefârță

Privire din exterior

Uniunea Europeană confirmă reducerea sprijinului financiar din cauza deteriorării statului de drept și a democrației în Republica Moldova

De o manieră sau alta, relațiile cu Uniunea Europeană ocupă un loc constant atât pe agenda de lucru a autorităților, cât și pe cea politică a partidelor din Republica Moldova, inclusiv în contextul viitoarelor alegeri parlamentare. De la pragmaticul și chiar reticentul, pe alocuri, „echilibru în relațiile cu Estul și cu Vestul”, promovat de către Președintele Igor Dodon, tot el liderul neformal al socialiștilor moldoveni, până la ceva mai entuziasta „integrare în UE prin Unirea cu România”, preluată de tot mai numeroasele partide „unioniste” ce apar răstimp - toate își caută ținta electorală care să le aducă, la 24 februarie 2019, câștig de cauză și... un mandat în viitorul Legislativ. În același timp, în perspectiva acelorași alegeri, probabil, Bruxellesul ține să-și reitereze pozițiile de principiu și așteptările pe care le are de la Republica Moldova în context pre- și post-electoral, tocmai pentru ca agenda bilaterală să existe și „după” scrutin. Mesajele în cauză au fost vociferate, la 27 noiembrie a.c., de către Christian Danielsson, Directorul general al Comisiei Europene pentru Politica Europeană de Vecinătate și Thomas Mayr Harting, Directorul general al Serviciului European de Acțiune Externă pentru Europa și Asia Centrală.

Potrivit comunicatului de presă oficial, Christian Danielsson și Thomas Harting s-au aflat la Chișinău pentru a reafirma angajamentul Uniunii Europene de a aduce beneficii tangibile

Thomas Mayr Harting, Director general al Serviciului European de Acțiune Externă pentru Europa și Asia Centrală; Christian Danielsson, Director general al Comisiei Europene pentru Politica Europeană de Vecinătate și ES; Peter Michálko, Ambasadorul Uniunii Europene la Chișinău

cetățenilor moldoveni. Totodată, în același comunicat de presă, se menționează că vizita în cauză vine pe fundalul deteriorării continue a statului de drept și a democrației în țara noastră. Subiectul a fost abordat și în cadrul întrevederilor celor doi oficiali cu Președintele Igor Dodon, cu Premierul Pavel Filip, cu Spicherul Andrian Candu, dar și cu reprezentanți ai Opoziției și ai societății civile. În plus, Christian Danielsson a ținut un discurs la Academia de Studii Economice din Moldova, prilej cu care le-a amintit tinerilor studioși despre angajamentele Uniunii Europene de a investi în competențele tinerilor.

UE, în așteptarea unor progrese concrete

Așadar, Uniunea Europeană se așteaptă ca autoritățile Republicii Moldova să ia măsuri urgente și imediate pentru a remedia situația și, în special:

- Asigurarea că alegerile parlamentare viitoare sunt organizate într-o manieră credibilă, inclusiv și transparentă. Aceasta include asigurarea unei monitorizări internaționale adecvate și asigurarea unor condiții echitabile pentru Opoziție, inclusiv în ceea ce privește înregistrarea și mass-media;
- Implicarea urmării aprofundate, imparțiale și cuprinzătoare a fraudei bancare expuse în 2014; să recupereze fondurile însușite și să aducă pe toți cei responsabili în fața justiției, indiferent de orice afiliere politică și fără întârziere;
- Angajarea substanțială în reforma judiciară, în vederea garantării calității, transparenței, imparțialității și independenței sistemului judiciar;
- Combaterea corupției la nivel înalt, inclusiv prin asigurarea implementării eficiente a sistemului de declarare a activelor în ceea ce privește toți actorii de nivel înalt.

Având în vedere această deteriorare a situației și în conformitate cu principiul condiționalității stricte, Comisia Europeană a luat decizia de a recalibra substanțial asistența financiară și de a redirecționa sprijinul acordat proiectelor care au un impact direct și pozitiv asupra cetățenilor Republicii Moldova. Plățile din cadrul programelor de asistență macrofinanciară și de suport bugetar au fost puse în așteptarea unor progrese concrete în domeniile menționate mai sus. UE va continua să urmărească cu cea mai mare atenție toate aspectele relevante pentru pregătirea și desfășurarea alegerilor parlamentare în Republica Moldova.

Impactul sprijinului UE, acordat cetățenilor Republicii Moldova

În ultimii ani, UE a susținut numeroase reforme la nivel național și a oferit Republicii Moldova o sumă substanțială de asistență financiară, care le-a adus cetățenilor moldoveni următoarele rezultate:

- Sprijin financiar pentru **5000 de întreprinderi**, a sprijinit **56.000 de locuri de muncă** în întreprinderile mici și mijlocii și a creat 1735 de locuri de muncă noi.
- Aproape **150 de grădinițe**, școli și centre comunitare din întreaga țară au beneficiat de un program UE care le oferă o sursă de energie eficientă.
- Cu sprijinul UE a fost construită o nouă infrastructură de alimentare cu apă potabilă în întreaga țară. Acum,

mai mult de **15.000 de persoane** sunt asigurate cu apă potabilă sigură și suficientă.

UE contribuie, de asemenea, la construirea drumurilor în întreaga țară, inclusiv în **by-passul Ungheni**, finanțat de UE.

În anii 2015-2017, peste 900 de studenți și cadre didactice din Republica Moldova și-au făcut studiile și au predat în UE grație Programului Erasmus+ al Uniunii Europene.

Pe viitor, doar acțiuni care aduc beneficii directe oamenilor

În perioada următoare, asistența UE se va concentra doar pe acțiuni care aduc beneficii directe cetățenilor și sprijină agenții de schimbare, inclusiv societatea civilă, mass-media independente, autoritățile locale responsabile de reformă și întreprinderile mici și mijlocii. În cadrul bugetelor 2017 și 2018, UE și-a recalibrat sprijinul financiar, care acum este de peste 106 milioane de euro, urmând ca programele următoare să fie puse în aplicare în următorii ani:

Dezvoltarea socio-economică a regiunilor focale - Ungheni și Cahul. Programul de sprijin, în valoare de 23 de milioane de euro, va contribui la crearea locurilor de muncă și lanțuri de valori, va oferi sprijin întreprinderilor mici și mijlocii locale, actorilor locali și societății civile, și va finanța dezvoltarea

infrastructurilor la scară mică. Aceasta va contribui la **dezvoltarea social-economică locală** și va reduce decalajul dintre Chișinău și regiunile Republicii Moldova.

UE va continua, de asemenea, să sprijine **soluționarea pașnică a conflictului transnistrean**. Peste zece milioane de euro ale fondurilor UE vor contribui la creșterea încrederii între Chișinău și Tiraspol prin inițiative comune care implică autoritățile locale, organizațiile societății civile și alte părți interesate de pe ambele maluri ale fluviului.

UE va investi, de asemenea, 40 de milioane de euro în infrastructură, cu **interconectarea electrică dintre România și Republica Moldova**, care va face legătura între UE și Republica Moldova și va conduce la asigurarea cu energie electrică mai stabilă și mai ieftină pentru cetățeni.

UE va promova, de asemenea, schimbul internațional de studenți prin programul Erasmus+ și va finanța mai multe oportunități de mobilitate pentru cercetătorii moldoveni, cu scopul de a continua excelența științifică în Republica Moldova și de a crește competitivitatea acestora în programele UE, cum ar fi Orizont 2020.

Pentru mai multe informații despre impactul proiectelor finanțate de UE în Republica Moldova, accesați: <http://www.eu4moldova.md/>.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.